

Hembygds - nytt

Nr 1 - 2019

Nu också på hembygd.se/forshaga

Johnny Holm

Ett liv med idrott

Johnny växte upp i ett hus nära Klarälven i norra delen av Forshaga samhälle. Han började tidigt intressera sig för att spela ishockey och fotboll. I flera år spelade han hockey i FIF, han var bland annat med och vann yngre junior-DM 1964. Liksom sin pappa Tore blev Johnny också aktiv i fotboll, först i FIF och sedan i Ödik. Redan som 15-årig juniorspelare i FIF var Johnny målvakt i flera matcher.

Därefter lämnade han FIF för att bli målvakt i Ödiks A-lag 1965 till 1984. Där spelade han 535 matcher. Johnny är den som spelat flest A-lagsmatcher i föreningens historia. 1976 var han också målvakt i Värmlands fotbollsforbunds lag med Sven-Göran Ericsson som förbundskapten. Johnny var också tränare för juniorer 1983, för A-laget 1984-85 och för ungdomar till 1992.

Det hände också mycket annat i Johnnys liv. Han började på Forshaga Mekaniska Verkstad 1962. När FMV flyttade från Forshaga 1992 började Johnny på Forshaga Svets och Smide. Under tiden hade han gift sig med Elisabeth och fått två barn, Veronica 1973 och Stefan 1976. Stefan visade tidigt ett stort idrottsintresse. Han började spela fotboll i Ödik och han lyckades mycket bra i skolans tävlingar, framförallt i höjd- och längdhopp. Längdskidor var också en sport som Stefan prövade på under en period. Då engagerade sig pappa Johnny och var en tid tränare i skidklubben SISU. Till skillnad mot Johnny var skridskor och ishockey ingenting som lockade Stefan.

Så småningom stod det dock klart för Stefan att det var höjdhopp han ville satsa på. Han började träna friidrott i Kils AIK, utomhus 1987 och 1988 även inomhus. Pappa Johnny fanns med i Kil från början, först på läktaren som betraktare men ganska snart som medtränare till Kjell Hällsten. Samarbetet dem emellan fungerade perfekt och när Kjell skulle vara borta en vecka fick Johnny ta över ansvaret för höjdhoppsträningen. 1990 blev Johnny fast tränare i Kils AIK.

De första åren som Stefan tränade i Kils AIK deltog han bland annat i Goliatsspelen. När han 1991 fyllt 15 år, fick han också delta i ungdoms-SM på olika platser i Sverige. Redan första året vann han sitt första SM-guld i Luleå. Som fast höjdhoppstränare fick nu Johnny resor och uppehålle betalda för de otaliga tävlingar som Stefan deltog i.

Vid de flesta tävlingarna runt om i Sverige fanns den finländske tränaren Viljo Nousainen med. Den kontroversielle Viljo var en mycket skicklig höjdhoppstränare och blev på sätt och vis Johnnys mentor. Vid varje möjligt tillfälle hade Johnny tillåtelse av Viljo att filma träningarna och hans instruktioner. Dessa inspelningar blev sedan Johnnys läromaterial. Stefan beundrade Viljo som tränare, men märkte så småningom att pappa Johnnys instruktioner vid träningarna i grund och botten var precis desamma som Viljos.

Johnny har också berättat hur det tekniska arbetet på Svets och Smide kom att ge honom en förmåga att uppfatta och se saker tredimensionellt. Detta fick stor betydelse när han studerade träningsarbetet på sina filmer. Samtidigt gav också Johnny en eloge till ledningen för Svets och Smide. De gav honom alltid möjlighet att förändra och byta arbetsdagar för att följa Stefans alla tävlingsresor, först i Sverige och sedan utomlands.

Från 1994 fick Stefan börja tävla som senior både utomhus och inomhus. Efter de första tre åren med SM-brons- och silver började guldplaceringarna hopa sig. Från 1997 till 2008 tog Stefan 22 SM-guld, 11 utomhus och 11 vid inomhustävlingar. I Eskilstuna

1997 hoppade Stefan för första gången 2.30. Vid alla dessa tävlingar, från norr till söder i Sverige, fanns Johnny med som tränare.

Så började de internationella tävlingarna. Stefans första mästerskapstävling var i Paris 1997 och EM i Budapest 1998. Samma år deltog han också i Golden Leage i Berlin och Grand Prix i Moskva. Hans första VM kom i Sevilla 1999. Internationellt var det Svenska friidrottsförbundet, SFIF, som hade det ekonomiska och praktiska ansvaret för träningar, tävlingar och resor. De hade egna tränare anställda och som personlig tränare hade därför Johnny inga möjligheter att få ekonomiskt stöd för tävlingar utomlands.

Hösten 1998 kom en stor förändring. SFIF hade äskat och fått pengar från Svenska olympiska kommittén, SOK, till en sponsring som kallades "Top talang". Detta innebar att en grupp lovande idrottares personliga tränare fick möjlighet att delta som ledare vid tävlingar internationellt. En av dessa ledare blev Johnny. Från 2002 till 2012 var Johnny grenutvecklare i höjdhopp hos SFIF.

Johnnys första resa som auktoriserad tränare blev till inomhus-VM i Maebashi i Japan 1999. Det som Johnny fick se av själva landet var flygplatsen och landskapet efter den 11 mil långa resan med tåg från Tokyo till Maebashi. Så fungerade det vid varje resa. Totalt besökte Johnny på detta sätt cirka 23 länder under sin tid som tränare. Även om han inte fick se så mycket mer än tävlingsarenorna hade han alltid förberett resorna med att läsa om länderna, som de skulle besöka.

Det var alltid intensiva träningsperioder fram till tävlingsdagen men under tävlingarna hade den aktive inte tillåtelse att ta kontakt med sin tränare. Tränarna fick alltid en angiven sittplats under tävlingarna, men många gånger var platsen omöjlig att se från platsen för höjdhoppet, så då gällde det för Johnny att försöka byta till sig en plats där Stefan och han kunde få ögonkontakt, vilket hade stor betydelse för Stefan. Från och med 2002 ändrades reglerna, så att den tävlande fick tillåtelse att ta kontakt med sin tränare under tävlingen.

Johnny var konsekvent med att bara coacha vid träning, aldrig vid tävlingstillfällena. Den enda gång Johnny gav råd vid en tävling var vid OS i Aten 2004. Stefan hade inlett hoppandet med att klara 2.20, 2.25 och 2.29 i första försöket. 2.32 tog han i andra och 2.34 först i tredje försöket. Detta innebar att Stefan låg på fjärde plats i tävlingen där både Matt Hemingway, Jaroslav Baba och Jamie Nieto hade tagit 2.34, men med färre rivningar. Det var då som en uppvarvad, stressad Stefan tog kontakt med pappa Johnny. Med lugn, trygg röst lyckades Johnny övertyga Stefan om att han skulle klara det om han varvade ner mentalt och bara koncentrerade sig på att träffa ansatstejpen. I första försöket klarade sedan Stefan 2.36, som han bara klarat en gång tidigare. Sedan följde en nervös väntan, där de andra till slut rev ut sig en efter en och Stefan till slut stod som segrare med olympisk guldmedalj.

Resorna gick inte enbart till tävlingar. Under 10 år ordnade Johnny och Stefan träningsläger, mestadels i södra Spanien, men även i Italien. Mellan träningspassen fanns då möjlighet att få göra utflykter bland annat till Gibraltar, Estepona och Marbella. Johnny var också ideell tränare på kvällstid vid friidrottsgymnasiet i Karlstad 2000-2010. Därefter fortsatte han delvis som tränare i Kils AIK fram till sommaren 2018.

Johnny Holm har tilldelats åtskilliga priser som tränare. På friidrottsgalan 2008 var han den förste som fick det nyinstiftade priset som "Årets tränare".

Johnny Holm tar emot priset som Årets tränare på Friidrottsgalan 2008.

Foto: Ryno Quantz

Men en verklig storslam var det för far och son Holm på Svenska Idrottsgalan i Globen 2005. Johnny tilldelades TV-sportens Sportspegelpris och Stefan fick priset som årets manlige idrottare, priset för årets prestation och samtidigt Radiosportens Jerringpris och Svenska Dagbladets Bragdguld.

I sitt tacktal avslutade Johnny med "Jag får tacka Stefan för att han fortfarande lyssnar på det jag säger, men framför allt gör det jag säger."

Efter säsongen 2008, som började med inomhusguld i Valencia bestämde sig Stefan för att avsluta sin höjdhoppskarriär. Han slutade i september med att tillsammans med Länsförsäkringar ordna en egen tävling där han mötte gamla tävlingsmotståndare, klasskamrater och kompisar. Äldste deltagaren var nästan 60 år och den yngste var Stefans fyraårige son Melvin, som hade med sig egen höjdhoppsmatta. Länsförsäkringar, genom skivedsbon Sören Kyrk, sponsrade tävlingen med priser.

Johnny och Stefan har gjort en fantastisk idrottsresa tillsammans. Far och son med, som Johnny säger, många likheter. "Vi är båda lika dåliga förlorare som vi är ambitiösa tävlingsmänniskor". Om träningen uttrycker Johnny att man ska komma ihåg att talangen framför allt sitter i huvudet. Han framhåller också att en träning ska vara en blandning av "bromsa-gasa" för att kunna utvecklas och att det förstås är mycket viktigt att om möjligt hålla sig frisk och skadefri. Men det viktigaste är nog ändå att det är ett bra samspel mellan idrottare och tränare och att tränaren är skicklig i att se både styrkor och svagheter hos sin elev. Då kan det i allra bästa fall leda till en fantastisk idrottskarriär som för Johnny och Stefan Holm.

Johnny berättar också stolt om barnbarnet Melvin som har inlett en höjdhoppskarriär med pappa Stefan som tränare.

Anna Holmgren minns sitt Skived

Anna Holmgren föddes på Rudskogen 1903 som dotter till Lars Johan Svensson och Stina Asp, men växte upp på Nyback i Skived efter att familjen flyttat dit 1905.

Här till vänster som enda kvinna i Forshaga Musikcirkel. Hon skrev om Skived i Värmlands Folkblad på 1980-talet.

Kanske någon mer än jag önskat att i lugn och ro få ströva på vägar och stigar där som barn man gått, fast man vet att stigarna är igenväxta, vägarna har fått namn och blivit gator.

När man blir sin trakt trogen kan man följa de förändringar som under åren sker i ens samhälle. Jag behöver bara gå över Forshagabron till Skived så är jag på hemmaplan, till höger har jag järnvägen Karlstad-Munkfors.

Ett stenkast framåt ligger ett övergångsställe och där ser jag huset där jag växte upp. Året var 1903. Här höll då rallarna på med sitt tunga jobb. Husets nuvarande ägare är äldsta barnet i familjen, som då var ung. Hon har lyckats med konsten att vårda och förbättra hemmet.

Hon och jag åt oss majmagsjuka av krusbärskart i trädgården, brukade mor berätta. På min vänstra sida ligger nu Nyback. Min barndom fanns där mellan Klarälven och den bebyggelse som då var en stor tomt och som under senare år byggts med egna hem.

Av folket, som på min tid bodde på Nyback, minns jag förstås skräddaren Mauritz och Karl Johansson, som jämt var soliga och glada och därtill musikaliska. Min farmor traskade de åtta kilometrarna till dem för att få en kappa sydd. Den räckte livet ut. Så fanns där en fotoateljé som ägdes av fröknarna Nymansson.

Jag har ett foto från treårs-åldern, som visar en förskrämd flicka. Gissar att det var en kamp mellan mor, mej och fotografen den gången, ty något mera förskrämt får man leta efter. Det var förstås hemskt och mystiskt med tanten, som stack huvudet under det svarta skynket och talade till barnet. På Nyback bodde också en tant som allmänt kallades Petter-Svens-Betti. Jag fick aldrig veta vad hon egentligen hette, men namn var man frikostig med på den tiden. Någon fick heta Sven-Anners-Karl-Joans-Mari. En vän till mor kallades Kvast-Daniel-Bengtes-Gerda.

Nära järnvägen låg en affär vars ägare kallades Svensån. Jag tror att det skulle vara Svensson om att kunderna tyckte det lärt artigt och finare så. I varje fall blev Svensån ett släktnamn, som finns än idag. Nästan granne med Svensån låg bryggarna Magnussons och Ericssons läskedrycksfabrik. Inne i bryggeriet luktade det så gott och ibland lät dom oss smaka på läsk.

Nu är jag tillbaka i Hjortmyren och tar av åt höger där Haakens affär låg. Från den har jag ett särskilt minne. Det var år 1916 eller 1917, då snus och tobak var svårt att få tag på. Till pipan hade far ibland torkade körsbärslöv som han gnuggade sönder mellan händerna. En dag kom far hem med andan i halsen från fabriken:

Hembygds -nytt

— Di har fått hem snus hos Haakens. Du får vare så kveck å stecke iväg innan då tar slut. Skynde dej!

Cykeln fram förstås. Åkdonet som numera benämns "trôbåge". Iväg bar det. Jag kom fram och fick köpa sex askar. Papperet i påsen, som jag fick dem i, var nog av kriskvalité eller kanhända jag slarvade, när jag satte fast den på pakethållaren. Påsen sprack och askarna började komma före mej nerför backen. Hoppades ingen skulle se mig i den situationen. Det var som att plocka potatis och man kände sig löjlig. Förresten hade jag lite svårt just med snuset. Kände mig generad när den varan skulle inhandlas. Men både i kris- och i normaltid fick man vara så god och göra det man blev tillsagd.

Ovanför Haags finns en bro över järnvägen. Just på andra sidan hade Arvid Jansson sin affär. Arvid och hans fru, som jag tror hette Anna, var verkligen trivsamma biträden. Där handlades väl mest med kött, fläsk och charkuterivaror. Det var något familjärt över Arvids affär.

Som barn minns jag Enåsen rik på sten och fattig på grönt. Nu är det en alldeles förtjusande del av vår köping. Äldre och nyare bebyggelse samsas gott, ja kompletterar varandra. Enåsen ligger högt, därifrån är mycket god utsikt.

På Enåsen fanns något märkligt. En biograf. "Tegelslagerpôjkeras" bio. De få gånger man fick komma dit var rent vidunderligt sällsamma.

Lokalen med den vita duken längst fram och Håkansson och Spets längst bak. Håkansson spelade piano och Spets fiol. På den tiden var ej publiken bortskämd, när det gällde musik. Inga orkestrar här inte. Man var nog överlag tacksam för och njöt av det våra spelmän kunde åstadkomma.

En kväll kom farbror Oscar, som bara var tolv år äldre än jag. (Vi hade flyttat till en annan bostad, så detta hände alltså efter femårsperioden). Han klev in i stugan och frågade: Får tösa följa mä te biografen?

- Snällemamma får ja, sa jag, och jag fick. Ingen av oss tänkte på vad vi skulle få se. Biograf var ju så roligt.

Har undrat ibland om farbror Oscar höll mig i hand. Han var stor och stark, jag var liten och spinkig. Det var ju alltid så mörkt förr. Han kunde ju rakt tappat bort mej. Ingen gatubelysning, snålt med ljus från stugfönstren. Försåtliga diken, oftast på vägens bägge sidor. I vilket fall kom vi fram till det roliga huset och hittade en bra träbänk att vila baken på.

Vår förväntan var stor. Men det var en sorglig film. En vacker fattig, ensam mamma med en pojk och en flicka. Barnas far var död. Mamman övergav sina barn för att gifta sig med en mycket rik och ståtlig herre, som inte gillade mer än mamman i den familjen. Barnen gick till sin pappas grav och grät bitterligen.

Jag var helt förvissad om att de hade tunna kläder och dåliga skor och det snöade mycket. Dom frös och jag grät. Farbror kunde naturligtvis skilja mellan dikt och verklighet, men se det kunde inte jag. Det var nog bra att det kom ett sköjstycke efter det sörgliga.

På Enåsen upplevde jag min första söndagsskolefest. Kanhända vi var någonstans på området Högbergsgatan.

Var nog inte så gammal men minns sångkören som medverkade. Det var nog det vackraste jag hade hört dittills. Gissar det var Betels sångkör. Fäste mig vid i mitt tycke en underbar sopran-röst. När jag blev lite äldre fick jag veta att röstens ägare var Tekla Lundkvist.

Snett nedanför Enåsen har vi "Brötera". Gäller det att göra sig förstådd för en icke värmlänning blir det Bråtarna. Där finns vår hembygdsgård nu. När jag började skolan hade jag en klasskamrat, som bodde där med syskon, far och mor. Här måste jag invända,

Hembygds - nytt

dvs gå tillbaka på stora vägen och fortsätta och så förbi Mon. Där bodde familjen Färnström och där såg jag för första gången i mitt liv ringblommor. Flickorna jag besökte är borta för alltid. Nu är det anlagt en plastindustri på det området. Så förändras tiderna.

Nedanför Mon ligger Sandvik. Där bodde Sven i Sandvik med sin familj. Alla vuxna. I samma hus bodde också tanten som stärkte och strök kragar och manschetter så otroligt blanka och fina. Släta som glas. När man hämtade "stärksakera" fick man beundra det ytterligt propra rummet.

När jag lämnar Sandvik bakom mig, ser jag huset som var vårt hem åren 1908-1915. En lycklig tid. Gamla uthus att leka i. Lagård, stall och lador. Där hade i årtals tillbaka drivits jordbruk. Släde fanns kvar, trilla och kärror.

Nära oss fanns en butik, boa sa vi. Det var efter den tidens begrepp en väl sorterad affär. Förutom det "matnyttiga" fanns ju förstas choklad, kola, lakritsremmar och randiga karameller. Ja, där fanns t.o.m. teaterkonfekt och finfin marsipan, som far någon gång brukade förära vår Farmor med på Emma-dagen.

Lillebror Kalle var en intresserad djurvän. Allt som rörde sig stoppade han i fickan. Tror han tom samlade humlor och getingar men mest blev det maskar och skalbaggar.

En gång gick han ut i världen. Genom vår grind ut på landsvägen fram till Lövräs. Vägen var rätt fridfull på den tiden. Han såg en lagård och steg in. Korna hade sommarlov, endast smådjuren befann sig hemma. Han gick nog och pratade med de som var på plats.

Tanten som kom för att se till sina djur blev förstas häpen. Hon hade ett litet blått förskinn, som vi kallade det.

- Men käre gullösöte lille vän, sa tanten. Va hetter du och var bor du?

Hans blåa ögon såg nog förvånade ut, fanns det nån som inte visste vem han var?

- Ja bor ju hemma när mor ja, å ja hetter Talle.

Efter den rediga upplysningen hade mor sparat upp honom och tog honom hem.

Den stora strejken 1909 drabbade förstas mitt hem också. Jag var rätt ointresserad av mat som barn. Kanhända en liten tröst för mor. Men far och lillebror var det synd om, för att inte tala om mor som måste få ihop något ätbart. Jag minns, liksom vid sidan om, en dag under den svåra tiden. Mor stod på vår förstutrappa och talade med en tant, som besökt vår granne. Jag höll på och lekte i närheten. Slutade med leken och lyssnade med ett halvt öra. Mor var ledsen förstod jag.

- Nä, sa hon, jag vet mej inga levandes rå.

- Käre barn, sa tanten, som måste ha varit rätt mycket äldre än mor, om jag kunne hjälpe dej litte.

- Ni har föll int mer än ni behöve själve, sa mor.

Tanten gick och kom igen samma dag.

- Ja ha delöpp då ja hade, like på öss var. Då kan föll bli e litte hjälp för dej, sa tant.

Ännu när jag blev vuxen och mor äldre talade vi ibland om henne. Ja, hon älskade sin nästa så som sig själv.

Nu går jag förbi Gule Boa, där vi hade vårt hem från år 1908 till 1915. Och så är man i Skivgårn. Där har vi Skårerna, ett helt nytt bostadsområde. Ligger nära järnvägen och bron över till Forshaga.

Om några år minns man kanske inte hur där såg ut tidigare. Där har Lövräs haft lagård och om jag minns rätt övriga uthus. Bredvid hade vi Äen. Där jag var med tanten och hämtade mjölk och hade halsskinnet i kläm. Äen var vitrappat och såg lite förnämt ut, tyckte jag som barn.

Hembygds -nytt

Så är allt det gamla borta. Nu vill man hoppas att de människor som där bygga och bo ska trivas och leva vidare i det förnyade Skived. Kanhända förnygrade Skived också borde tilläggas.

Efter mina första skolår blev det rätt tjugigt hemma hos oss. Det var min pappa som inte fick någon ro. Nu tänker jag på att jag bar mig illa åt mot honom. Han behövde lugn och ro de stunder han var hemma från fabriken. Men vad skulle man göra, jag var helt besatt av tanken på att få äga en orgel. Ständigt fick han höra: "Kan ja inte få en orgel pappa, kan ja inte få dä. Om du bara vesste valls dä låter".

Under den första skoltiden kunde det hända att jag mötte Johan på Jale. Han pratade alltid med mig och det var förstås roligt. Någon som såg en barnunge och brydde sig lite. Han skojade: "Hej på dej du, valls äddä mäddä. Ha du vart te skolan idag å fått bakläxe?"

Mamma sa ibland: "Kom ihôg att du niger när du hälser å ser fôlk i ôga som du taler mä". Jag försökte nog följa uppmaningen.

Min pappa hade en svaghet. Han köpte och läste 25-öresböcker så fort han hade råd. Bättre litteratur kom senare i livet. Det var dåligt papper i de billiga böckerna. Kändes skrovligt, jag hade svårt att skära dom, det ryste i mig. Protesterade i bland men det hjälpte inte. Pappa bestämde att jag skulle skära upp dem och det var bara att lyda.

Skulle tro att jag var tio år då en dag pappa och farbror Gustav kom hem till Môsen. Dom bar på något stort och tungt med tunna bräder omkring. Lådan, som var så stor, ställdes ner på golvet och min kära pappa sa: "Ja, du Anna, du ska föll ha nôe för alle böcker du ha sprätte ôpp ôt mej".

Kan man tänka att jag blev alldeles tagen. Pappa hjälpte mej dagen efter. Vi fick med fiolens hjälp fram de allra enklaste ackord och vi gladdes. Pappa var nog lika glad som jag åt vårt underbara instrument.

Rakt över Klarälven hade vi Forshaga. Där fanns något rent underbart, där fanns Forshaga manskör. Någon gång hände det att pappa råkat Eklund, som var sångare och sålde programbiljetter för kommande konsert. När så far kom hem från fabriken lät det ungefär så här: "Ja ha träffe murem å köpt en biljett te konsern".

Ibland fick jag gå istället för far. Det var den tidens vackraste upplevelse för mej. Allt i deras repertoar tyckte jag om. Naturligtvis hystes stor beundran för körens dirigent bokhandlare Brohäll. Från 1916 till 1938 var Brohäll den borne ledaren för kören. Hans efterträdare blev Rutger Ström, en musiker med många strängar på sin lyra. Kören kom alltså i mycket goda händer. Manskören bildades 1916 och är alltfört en glädje för oss alla.

Men tillbaka till Skived. Ända sen barnaåren tyckte och tycker jag att Skivgårn hade något handfast, stabilt över sig. Först i raden har vi Älvgärdet (Älvjale). Så följer Sörgården (Därsöre) och Pinngården (Pinngårn). Efter Pinngårn har vi Hålan (Hôla) så följer nya och gamla Lövräs. På sluttampen närmast järnvägsbron Ändgården (Äen), nu riven.

Alla dessa gårdar vid den gamla bygatan har hög ålder. Där står Sörgården sedan 1859 medan Lövräs står med ännu högre ålder. Om de kunde berätta! Men en travestering på bokiteln Gårdarna kring sjön kan man skriva med tanke på läget Gårdarna längs Klarälven. Den flyter stilla bakom dessa hem och hus. De gamla gårdarna, som vi med ett namn kallade Skivgårn, är ursprunget till Skiveds bebyggelse. Men spridda ligger naturligtvis många nyare gårdar i vårt Skived.

Tomtejul i Skived

Efter den gamla bygatan, som Anna Holmgren beskriver, ligger Sörgården. Där föddes under förra seklet tre systrar, yngst av systrarna var Cecilia. Cissi, som hon kom att kallas, blev tidigt fascinerad av pappa Åkes och farfar Albins berättelser om Sörgårdens och bygdens historia och de människor och djur som funnits där.

Cissi levde från barndomen nära gårdens djur, ofta tillsammans med kompisen Susanne, kallad Sussie. När Cissi och Sussie skötte om hästarna och vallade fåren upplevde de ibland att det hände märkliga saker som var svåra att förklara. De brukade skoja om att det kanske fanns tomtar som var med och hjälpte dem med hästarna och fåren.

Genom livet bar Cissi med sig barndomsupplevelsorna med Sussie och pappa Åkes och farfar Antons berättelser. Mer och mer växte längtan efter att skriva ner det hon så ofta tänkte på och till slut började en idé ta form, "En sagobok om tomtarna som levde osynliga för de flesta människor och samtidigt en berättelse om hur människorna levde förr i tiden".

Så började då boken ta form. Cissis dotter Åsa blir i sagan den som en dag får se en liten, liten tomteflicka. Åsa springer in till mormor Margareta, som sedan länge anat att det bor tomtar på gården.

Åsa börjar nu fundera över var tomtarna bor. Hon letar och letar men inte förrän den föregående julafton finner hon en ledtråd. Hon får se små skidspår som går mot uthuset till den närliggande gården Älvgärdet. Åsa smyger sig in i uthuset och där i selkammarens vägg, upptäcker hon en liten, liten dörr. Åsa och mormor får kontakt med tomtarna och så fortsätter den fascinerande tomtesagan som utmynnar i att hela släkten får träffa dem.

Åsa hittar tomtens skidspår

Småtomtarna har skött om Sörgården i alla tider

Som avslutning på tomtesagan låter Cissi gammeltomten berätta om hur människorna levde förr. Gammeltomten är ju flera hundra år, så han har kunskap om gångna tider. Han berättar om hur det i den gamla lagården fanns ett "körhus". Där drog två hästar ett stort hjul. Det kallades tröskvandring och där tröskades havre och råg. Vete var inte så vanligt. När det i början skulle odlas blev det så mycket blåklint i vetet att fast man gjorde allt för att få bort blåklintsfröna blev brödet som bakades blåfärgat. Gammeltomten berättar om visthusboden med det saltade, torkade eller rökta köttet och om humlet som odlades för att användas när man bryggde öl. Mycket mer som tomten berättar finns att läsa i boken.

När Cissi hade börjat skriva på "Tomtejul i Skived " kände hon att om boken skulle bli riktigt levande behövdes bilder. Hon tog kontakt med ungdomsvännen Michael Finsberg, som hon visste var duktig att teckna och måla. Deras samarbete blev mycket lyckat. Cissi berättade för Michael och han gjorde hennes berättelse levande med sina skickliga, kluriga teckningar. I senare delen av boken bifogade Cissi också en väl vald lokalhistorisk fotoserie.

Allt som allt en mycket skickligt utförd blandning av saga, lokalhistoria och konst.

Några ägonamn i Skived

Katharina Leibring är uppväxt på Sörgården i Skived. Hon arbetar som förste forskningsarkivarie på Namnarkivet i Uppsala och har bland mycket annat forskat på ägonamn i Skived. Här beskriver hon en del ägonamn i Skived och hur de har bildats.

Vi människor behöver kunna kommunicera med vår omgivning, och det gör vi bland annat genom att ge namn till både levande varelser och platser runt om oss. Namn på platser brukar kallas för ortnamn, oavsett om platsen är ett land, en sjö, en åker eller ett hus, men det finns olika undergrupper. I byarna i äldre tid fick till exempel åkrar och ängar, hagar och skogsskiften egna namn. Vi kan kalla dem för ägonamn. De var viktiga i bygemenskapen och kunde föras vidare i många generationer. Också idag används sådana namn, och nya namn ges, t.ex. inom jaktlag för olika älgpass. De flesta av de här namnen användes inom en mindre krets, och eftersom de inte alltid är nerskrivna, har de lätt kunnat försvinna.

Ett ägonamn kan ge information på många sätt. Det kan beskriva ägans form, storlek, läge i förhållande till andra platser, till vilken gård den hör med mera. Namnet kan också berätta om vad som funnits på platsen tidigare, som en mosse eller ett torp. Om en plats får en annan funktion kan namnet ändras eller behållas; ett torp kan få namnet Mossmyra för att det ligger vid myren med det namnet.

I samband med de stora skiftesreformerna på 1700- och 1800-talen, storskiftet och laga skiftet då byarna sprängdes, ritades detaljerade kartor upp över byarnas och gårdarnas marker. De olika ägorna beskrevs och värderades och ganska ofta antecknades deras namn. För hembygdsforskaren ger de här kartorna och beskrivningarna en spännande inblick i dåtidens samhälle. De flesta kartorna är nu digitaliserade och är tillgängliga på Internet via Historiska kartor på Lantmäteriets webbplats.

För 35 år sedan, 1983, samlade jag in en hel del ägonamn som då var i bruk med hjälp av de för hembygdsföreningen välkända torpinventerarna, men också av andra äldre markägare. Det var främst namn från Skived, men också från Hedås, Forsnor och Forsnäs. I en uppsats jämförde jag 1980-talets namn med namnen från skifteskartorna, och jag ska här berätta om några av de namn som hade levt kvar från 1700-talet.

I jämförelse med storskifteskartorna från 1700-talets mitt så användes (eller kändes till) 21 av de 58 1700-talsnamnen på 1980-talet. Vi vet ju inte hur länge de här namnen har använts innan de skrevs ner, så några av dem kan vara rejält gamla.

Storängarna är namnet på ett stort område i Skived där nuvarande Bokliden ingår. Det var från början samägt, och senare höll man isär de olika delarna genom att lägga gårdsnamnet före. Namnet är inte svårt att förklara.

Skårpussen, eller som vi säger idag, *Skorphuset*, ligger på gränsen mot Alster, långt österut i Skived. På kartan från 1765 ser man att det ligger som i en liten utbuktning av gränsen. Namnet är sammansatt av orden skåra och puss 'litet område' och syftar väl på inskärningen i Alster. 1765 är det en äng, 1823 skrivs det Skårpuset (åker), och i det digitala ortnamnsregistret vid Institutet för språk och folkminnen finns en uppteckning från 1910-11 om ett torp Skorphuset. Det här är ett exempel på hur namn kan förändras så att den ursprungliga betydelsen inte längre framgår utan namnet får en helt ny innebörd.

En plats kan också byta både namn och funktion. Öster om hembygdsgården, bortanför det gamla hönseriet Lövåsen, låg ett torp som i min barndom kallades för *Bergvik*. På de äldsta kartorna står för platsen *Eskils äng* och i gårdsarkiv från 1900 skrivs det Åskel och Ersel. Sagespersonerna 1983 uttalade namnet "Äschel" och berättade att det byttes ut mot Bergvik för att "det var så stygt att säga". Bergvik var ett mycket vanligt namn på torp i hela Sverige. Det kan jämföras med andra vanliga namn som Rosendal och Fågelsången, namn som gavs utan att där behöver finnas någon saklig grund för namnet.

Kvarnbråten heter ett gärde till vänster om vägen mot hembygdsgården från Skived. Gärdet genomkorsas av en bäck, och ännu på 1920-talet sågs där rester av den kvarn som omtalas i namnet. Ordet bråt betyder "röjning".

Sambråten är ju nu namn på en gård nära Rudskogsvägen bortanför "lidarna". Namnet, som finns på de äldsta kartorna, betyder att det från början var en samfälld röjning där.

Rönningen är ett vanligt ägonamn i Värmland och det finns på minst två ställen också i Skived, bortanför Bokliden och bortom det förut nämnda Bergvik. Det är helt enkelt en värmländsk form av ordet "röjning". Vi vet inte *när* områdena röjdes, men namnet finns redan på kartan från 1756.

Ett stort område med tidigare sank åker och äng nordöst om hembygdsgården heter på de gamla kartorna *Glysbråten*, *Glysmossen* och *Glysängarna*. Nu växer där skog men namnen lever kvar. Förleden Glys- kan höra ihop med verbet glysa 'titta stort, glo' eller med ett ord för 'ljusning i skogen' och kanske syfta på att där var öppet område.

Alla namn går inte att förklara. På skogen i Skived fanns ett torp *Fågellösa* som bland annat Albert Jansson och torpinventerarna har berättat om. Där bodde "blinde Andersson¹" vid 1800-talets slut. Första gången vi stöter på namnet är 1756 då en myr kallas *Fogellösmynnen*. Inget hus fanns där då. Torpet har nog fått sitt namn efter myren, men vad betyder namnet? De namn som innehåller ordet "lösa" kan vara mycket gamla, och då brukar namnet beteckna en äng. De yngre lösa-namnen betecknar ofta att det har rått brist på något på platsen. På andra ställen i Sverige finns det torpnamn som Brödlösa och Kaklösa. Att en myr skulle fått namn för att där var ont om fåglar låter inte så troligt, men vem vet? Namnet Fågellösa finns inte någon annanstans i Sverige enligt det digitala ortnamnsregistret där flera miljoner namn är samlade.

Detta var några av de ägonamn som har använts i Skived under en lång period. Många fler ortnamn är bevarade och ännu många fler har försvunnit. Samtidigt har nya namn tillkommit i takt med att området har förändrats. Det vore roligt med en insamling med ortnamn som används idag.

¹ Johannes Andreasson

Slottet

Ett slott, ett riktigt slott, nästan nere vid älven mellan fabrikerna och kyrkogården, där ligger det.

Hur kan det komma sig att det gamla brukssamhället Forshaga har ett eget slott? Det byggdes åren 1881-1882 som bostad för disponenten på Klarafors Fabrikers AB som bolaget då hette. Slottet är byggt av tegel som kom från bolagets eget tegelbruk i Skived. Men det blev konkurs 1892 och ett nytt bolag bildades: Klarafors AB.

Den förste disponenten som bodde i det nybyggda slottet var ingenjören Gustaf Undén med hustru Alfhilda Kaijser som kom till Forshaga hösten 1882. Han var för övrigt bror till Viktor Undén som var apotekare och innehavare av apoteket Örnén i Karlstad.

I samband med bolagets konkurs lämnade den Undénska familjen Forshaga 1892. Produktionen kom inte igång igen förrän 1896 och då kom Albert Holmgren som disponent och flyttade in på Slottet. När bolaget 1906 gick upp i Mölnbacka-Trysil AB hette disponenten fortfarande Albert Holmgren.

Men från 1908 verkade engelsmannen David Fielding som verkställande direktör och 1912 kom hela hans stora familj från Moss i Norge och flyttade in på Slottet. Familjen bestod av fadern, 11 barn och syster som hette Elisabet Kohlström. David Fielding var nybliven änklings och även hans syster var änka. Hon fick bli den som tog hand om alla barnen som då var i åldrarna 3 till 19 år. Hela familjen flyttade till Deje 1923. Enligt Britta Larsson, som var en av Fieldings döttrar, så bodde familjen bara första året på Slottet eftersom herrgården skulle renoveras.

Kontorschefen Torsten Rådberg utsågs till disponent och vice VD för Mölnbacka-Trysil och med hustrun Margareta Fielding och tre barn flyttade de in på Slottet där de residerade ända fram till 1945 då Rådberg pensionerades och flyttade in i en villa ovanför älven i Löved, som också ägdes av Mölnbacka-Trysil.

Slottet omkring 1910, vy mot parken

Slottet i nutid

Foto Astrid Karlsson

Slottet byggdes om till två tjänstemannabostäder 1912. Det är oklart vilka tjänstemän som bodde där, men vi vet att överingenjören vid Klarafors, Björn Gregertsen, bodde på Slottet från 1929 och in på 1950-talet. Då tjänstemännen bodde i huset hade de en heltidsanställd man som såg till att det fanns ved och dricksvatten. Det fanns kakelugnar i nästan alla rum och vedspisar i köken. I badrummen fanns badkar, handfat och wc-stol med drag-snöre och i källaren en stor vedeldad varmvattenberedare och ett byckar. Slottet var tidigt med indraget vatten, men det var inte drickbart eftersom det kom från älven.

Efter att Rådberg flyttat 1945 så sänktes taket i salongen efter ritningar av den norske arkitekten Arne Pedersen. Han har också ritat den öppna spisen som finns i det rummet. Förr fanns det grönsaks- och fruktodlingar i drivbänkar och växthus, då var Slottet självförsörjande med grönsaker och frukt. Det lär även ha funnits en dansbana i nedre delen av slottsparken, men det är ingen som vet om den fanns redan innan själva slottet byggdes.

Idag är Forshaga Kommun ägare till Slottet. Men huset har använts av bland andra Telia, Komvux och som vandrarhem. Numera används det enbart till kommunens egna verksamheter som konferenser och kurser. Men fortfarande finns husets eget spöke kvar, "Bleka Malin", pigan som bodde högst upp i tornrummet och dog en hastig död där på 1920-talet.

En fårbondes vardag

Här går vi i väntans tider och de dräktiga tackorna ser ut som om de har svalt stora bad-bollar och vaggar fram i fårhuset. Det pustas och stönas när de ska ställa sig upp och ibland tror jag de gör liksom husmorsgymnastik för att träna upp sig inför det som komma skall. Då halvsitter de på rumpan och sträcker upp ett bakben högt mot taket och sen kröker de nacken och liksom tänjer ut senor och muskler. Jag är så nyfiken över vad det kommer vara för

små krabater som kommer födas snart.

Vi går nu mot en fårbondes mest intensiva period på året, men som också är den härligaste. Det gäller att samla energi och vara förberedd. Det måste finnas många grindar att kunna göra lammboxar av, hinkar, lamningshjälpmedel, råmjölk, mjölkersättningspulver, värmelampor, handskar etc.

Allt måste finnas på plats för när det väl börjar, då är det ibland snabb hjälp som behövs. Under lamningen brukar jag och maken gå skift i fårhuset. Då måste man vara där och hålla koll ofta och ibland måste man också ingripa och hjälpa till. Men oftast är det övervakning utan att störa som gäller.

Ibland är det dagar som allt flyter på och ibland blir det så kallade krångeldagar och då kan det gå helt åt pipsvängen. Man är verkligen nära livet och döden vid lamning. Jag har fått lära mig under åren att våga mer än jag någonsin trott att jag skulle våga.

För några år sedan fick jag mig en rejäl provning. Den dagen var det två finullstackor som skulle till att lamma, men inget hände. Till slut fick jag ta på handskar, glidslem och gå in och känna vad som kunde vara fel. På första tackan fanns ett döfött lamm som låg helt fel. Sen fick jag dra ut ett döfött lamm till och längst där inne fanns ett lamm som levde, men svagt. Det blev full fart att hjälpa den lilla att hålla sig vid liv och få den varm och torr och ge den råmjölk. Därefter kollade jag den andra tackan, ja, men där var det också felläge, det var nackbjudning, jag fick ut tre stycken från samma felläge, sen fanns det en fjärde där som låg upp och ner och med baken först. Då fick jag först vända rätt lammet, sen var det pyssligt att få bakbenen rätt, men det gick till slut. Jag drog då skyndsamt ut lammet, för det har jag lärt mig på kurs att man ska göra när det är bakdelsbjudning. Det sista lammet var svagt. Då gjorde vi en rejäl chansning, vi tog det svagaste lammet och gav till den andra tackan som bara fått ett lamm. Vi smetade in lammet med klet från andra tackan och hon accepterade det lilla svaga lammet direkt. Det kändes så skönt, men också mycket oroligt, skulle de klara sig.

Nästa morgon var jag mycket spänd över hur det hela hade förlöpt, då vi åkt hem några timmar för att sova. Gissa om jag blev lycklig när jag kikade in och fick se att alla fem stod upp och diade. Jag blev alldeles tårögd och tittade ner på min högra hand som fått ett stort blåmärke av alla sju lägesrättningarna och jag sa till mig själv, att detta var det verkligen värt. Tänk att jag hade lyckats att få ut allihop och att adoptionen hade lyckats. Vid sådana här stunder, då glömmer man bort vilket oerhört slit det är att vara fårbonde under lamningen.

Hembygds -nytt

Nästa höjdpunkt är betessläppet, då njuter vi allihop, både folk och fä. Att få se tackorna och lammen skutta iväg ut i de gröna beteshagarna är underbart. Våra gräsmarker som är viktiga för klimatet och som många gånger bara kan användas till att odla gräs på och där betesdjur kan omvandla gräset till mat som vi människor kan ta tillvara. Våra fina betesdjur som betyder så mycket för så många. För oss människor, för det öppna landskapet, för insekter, fåglar och växter som är beroende av de betande mularna. Det är allt detta som gör att man fortsätter att leva som fårbonde, vår drivkraft är att jobba med naturen i ett kretslopp, där vi är en del av lösningen till det hållbara samhället utan fossil olja.

Men arbetet för en fårbonde tar inte slut för att djuren kommit ut på bete. Djuren ska vattnas och på betet måste det finnas saltsten och mineraler. Stängslen måste underhållas och ibland ställer vädret till det med nedblåsta träd som retsamt mosar fårstängslen och vi måste snabbt rycka ut för att laga. Djuren kan också bli sjuka och behöva komma hem till gården. I början av betessäsongen brukar det också alltid finnas flaskklamm som behöver lite extra omvårdnad, då får vi åka ut flera gånger per dag för att mata. Då kommer flaskklammen som ett jehu och det är ivriga små mular som söker sig till varsin flaska. Innan de kommer i ordning är det smått kaos och det skvätter lammnäring högt och lågt. Så infinner sig sen stillheten och alla flaskklammen suger tills de blir mätta. En efter en droppar de av och går vitprickiga om nosarna tillbaka till den övriga flocken. Det är en fröjd att se.

Det finns naturligtvis också orosmoln som gör att man som fårbonde känner av stress och det är speciellt när man vet att det finns rovdjur nära. Vi har tack och lov inte fått något angrepp av varg eller lo, men räven tog ett år 6 lamm. Det var lamm som hade fötts ute på betet. Förra året fick vi en ny oro. Det var torkan som slog till. Det är inte mycket man kan göra mot vädrets makter. Och det visar oss alla hur fort saker kan förändras och hur sårbara vi är. Vi får hoppas att nästa sommar blir mer "normal", annars kan det gå riktigt illa. Och det gäller inte bara bönder, utan det gäller oss alla.

Vill avsluta med en tankeväckande text jag läst. Någon gång i livet behöver du en präst, någon eller några gånger per år behöver du en doktor men fyra gånger om dagen, ja då är du faktiskt beroende av en bonde.

Cissi Leibring rycker ut på fåruppdrag

Foto: Cicci Wik

Myrastugan

Forshagas första poststation har fått nytt tak

Myrastugan med Bernhard Kjellberg före branden och flytten

Myrastugan, den lilla röda stugan som stod intill myren, som idag är parkeringsplatsen vid Folkets hus. Stugan är från 1700-talet och var Forshagas första postkontor. Troligen byggdes den för postinlämning skriver G M Sandin.

Före järnvägens tid fördes posten med diligens från Karlstad upp genom älvdalen. Vid lövedsbacken fanns en rastplats, och där skedde bytet av hästar. Posten till Forshaga lämnades in till Myrastugan. Då bergslagsbanan byggdes gick Forshagas post i stället till Kil. Tre dagar i veckan gick postiljoner via Löved mellan Kil och Forshaga. Även då var Myrastugan in- och utlämningsställe.

Stugan skänktes till hembygdsföreningen av Anna Eriksson och flyttades 1961 till hembygdsgården där den restaurerades till sitt ursprungliga skick. Under en tid fungerade den också som vaktmästarbostad för Bernhard Kjellberg.

Den förstördes delvis genom brand 1969. Efter en explosion i köksspisen spred sig branden till vinden som blev rejält brandskadad. Efter att stugan flyttats till sin nuvarande plats så reparerades de värsta brandskadorna och så återinvigdes den 1972. Taket har sedan lappats och lagats, men det har ändå läckt in regnvatten då och då.

Styrelsen beslöt därför att taket måste åtgärdas. Rudshults Byggnadsvård fick uppdraget att reparera taket, men skadorna visade sig vara så omfattande att det beslöts att byta ut hela taket. Vissa takbräder var så genombrända att de var helt förkolnade. Arbetet pågick under senvintern och nu har Myrastugan försetts med ett helt nytt tak som kommer att hålla i många år.

Tony Wallinder lägger tillbaka de första takpannorna på Myrastugan

Nya taket är på plats och ännu ett av hembygdsgårdens tak har reparerats.

En ny grupp tittar på gamla foton

I Forshaga hembygdsförenings stora bildarkiv finns tusentals foton med okända personer och i många fall tveksamma beskrivningar.

På initiativ av Per Larsson har vi dragit igång en studiegrupp med målet att försöka beskriva platser och personer. Gruppen består idag av Anette Nilsson, Christer Hammarström, Hans-Erik Redig, Lena Lind, Per Larsson, Thommy Björkman, Åke Nilsson och jag själv, Lennart Jonsson.

Vi började försiktigt under hösten med några träffar. Det blev väldigt uppskattat och ryktet om gruppen spred sig. Nu har fler anslutit sig och vi ska nog inte vara fler för tillfället. Vi tänkte oss en träff varje månad, men ivriga deltagare ville mer. Nu är det varannan vecka. Vi tittar på bilderna en efter en, jämför med den gamla beskrivningen och gör ändringar. Det tar sin tid, men för alla blir det gott om aha-upplevelser och stämningen är hög runt bordet med skratt och skämt.

Under kaffepausen pratas det glatt om gamla forshagaminnen och för min del, som är uppväxt i Karlstad, lär jag mig hela tiden om hur man hade det förr i Forshaga.

Årsmötet

Den 3 mars var det så dags för årsmötet. Det har varit uselt med deltagare tidigare år, så nu i år hade vi en bildvisning också. Nu kommer det många, var tanken. Det gjorde det inte. När vi har cafékvällar brukar Logen bli välfylld, men så icke denna gång. Det var samma koncept, först kaffeservering sedan bildvisning men nu var allt gratis. Med den lilla skillnaden att vi hade ett kort årsmöte på 20 minuter.

Det är tråkigt att så många av våra medlemmar väljer att utebli. Nu blev vi 16 personer inklusive de som arrangerade det hela eller ingick i styrelsen. Det motsvarar mindre än 1 procent av våra medlemmar. Det är medlemmarna som har makten på ett årsmöte. Att utebli innebär att man lämnar alla beslut till de få som är där.

Och några av dessa beslut var att godkänna balansräkningen som slutade med ett överskott för 2018 på 20 834 kr. Mycket ideellt arbete ligger bakom och framförallt ordföranden Sara Nilsson har lagt ner många timmar av engagerat arbete och liksom alla vi aktiva tagit av sin egen tid för föreningens bästa.

Helt nya stadgar beslöts också. De gamla var från 2006 och är nu ersatta av nya som tagits fram av Sveriges Hembygdsförbund.

Så valdes förstås en ny styrelse efter den avgående. Som ordförande återvaldes Sara Nilsson. Nya i styrelsen blev Annelie Rudqvist, Marie Martinsson och Anita Sandin. Kvar från den gamla styrelsen är Ingela Wikström, Christer Dahlén och Iréen Maxstadh.

Revisorer blev de tidigare, Bengt Jonsson och Lennart Jonsson, med ersättare Gunnar Ström och Inga Asker.

Och slutligen beslöts att medlemsavgiften skulle lämnas oförändrad.

Mötets ordförande Jan-Eric Berglund förklarade mötet avslutat och så serverades kaffe med dopp för att följas av en halvtimmes bildvisning med foton från forshagafotografer.

Nöjda och glada vandrade så deltagarna ut i marskvällen och tänkte antagligen, att det var synd att inte fler valde att komma.

Medlemstidningen Hembygds-nytt

Tidningen trycks två gånger per år och ges ut till alla medlemmar.

Av kostnadsskäl trycker vi inte i färg, men på hemsidan finns originalversionen.

Vi tar gärna emot bidrag till tidningen.

Artikelbidrag skickas till Gunnel Johansson

gunnelbotanik@hotmail.se

Foton tas om hand av Lennart Jonsson

lennart-jonson@hotmail.com

Hembygdsgården

Adress: Södra Lagerlöfsgatan 46, 667 33 Forshaga

Öppet vardagar kl 8 till 12

Boka lokal: Ring Harriet Dahléen på Hembygdsgården 054-87 36 48 vardagar kl 8 – 12.

Hembygdsföreningen

Medlemsavgift 110 kr, för familj 160 kr.

Plusgiro 57 64 84-0 eller Swish 123 042 72 86

E-post: info@hembygdforshaga.se

Facebook: Forshaga hembygdsförening

Hemsida: hembygd.se/forshaga

Årsprogrammet och Hembygdsnytt finns också på **hembygd.se/forshaga**

Aktiviteter under 2019:

30 april	Valborgsfirande med tal till våren av Maria Norell
9 maj	Allsångskväll på Logen med Skivedspöjkera
12 maj	Torpvandring
19 maj	Hemträdgårdens dag
6 juni	Nationaldagsfirande
21 juni	Midsommarfirande
22 juni	Ekumenisk gudstjänst på Logen
24-25 aug.	Lustenrundan
8 sept.	Familjedag med konst och underhållning
23-24 nov.	Julmarknad

Mer information finns på hemsidan www.hembygd.se/forshaga

Omslagsbilden:

Johnny Holm med sin berömda videokamera filmar Stefans hopp under ett träningsläger i Spanien. Foto: Micke Solebris